

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS NEGALIOS PAGRINDU PLANUOJANT ATLIKTI LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO MINISTERIJOS PASTATO REKONSTRUKCIJĄ TYRIMO

2019 m. vasario 5 d. Nr. (18)SN-213)SP-19
Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje 2018 m. lapkričio 28 d. gautas pareiškėjos (asmens duomenys neskelbtini; toliau – Pareiškėja) skundas, kuriame nurodoma, kad Vilniaus miesto savivaldybės tinklalapyje skelbiama informacija, jog po planuojamo Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos (toliau – Ministerija) administracinio pastato, Literatų g. 8, Vilniuje (toliau – Pastatas), rekonstravimo Pastatas nebus prieinamas žmonėms su negalia (<https://vilnius.lt/lt/numatomo-statiniu-projektavimo-viesumas/visuomenes-informavimas-apie-numatoma-administracinio-pastato-literatu-g-8-vilniuje-rekonstravima/>).

Pareiškėja elektroniniu paštu kreipėsi į Ministeriją dėl Pastato pritaikymo asmenims su negalia ir gavo atsakymą, jog Pastatas nepritaikomas asmenims su negalia, nes nėra atskiras administracinis vienetas, o tik viso Ministerijos administracinio komplekso vienas skyrius. Dėl jo nedidelio ploto Ministerija negali pritaikyti Pastato asmenims su negalia, nes tą darant (įrengiant liftą, tualetus kiekviename aukšte) neliktų nė pusės darbui skirto ploto. Rekonstrukcija vykdoma dėl Pastato avaringumo ir tam, kad būtų įrengta papildomo darbo ploto. Pagrindinis Ministerijos korpusas yra pritaikytas asmenims su negalia iki pat patekimo pas ministrą (įėjimo durys – be slenksčių, liftas, tualetai pritaikyti asmenims su negalia, įrengtos patalpos, kuriose interesantai gali pabendrauti su reikalingais Ministerijos atstovais).

Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė Agneta Skardžiuvienė (toliau – lygių galimybių kontrolierė), vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 2 dalimi, 2018 m. gruodžio 7 d. raštu Nr. (18)SN-208)S-735 kreipėsi į Ministeriją, prašydama pateikti informaciją apie tai,

ar Ministerija gali patvirtinti skunde nurodytas aplinkybes; ar Pastatas šiuo metu yra pritaikytas asmenims su negalia; ar Pastatas po rekonstrukcijos bus pritaikytas asmenims su negalia ir atitiks Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2001 m. birželio 14 d. įsakymu Nr. 314 patvirtintą statybos techninį reglamentą STR 2.03.01:2001 „Statiniai ir teritorijos. Reikalavimai žmonių su negalia reikmėms“ (toliau – Reglamentas); jei ne, dėl kokių priežasčių; ar Pastate po rekonstrukcijos galės dirbti Ministerijos atitinkamo padalinio, įsikūrusio Pastate, darbuotojai, turintys judėjimo negalią; paprašyta pateikti dokumentus dėl Pastato pritaikymo asmenų su negalia poreikiams Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo 11 straipsnyje nustatyta tvarka, kitą su tyrimo esme susijusią reikšmingą informaciją bei įrodymus.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

Tarnyboje 2019 m. sausio 21 d. gautas Ministerijos raštas Nr. SR-196, kuriame nurodoma, jog šiuo metu yra parengtas Pastato rekonstravimo techninis projektas, kuriame yra numatyta Pastato patalpas pritaikyti asmenims su negalia, kad jos atitiktų Reglamento reikalavimus. Prie rašto pateiktas Pastato 2018 m. gruodžio mėn. techninis projektas. Pastato rekonstrukcijos projekto rengėjas – UAB „Projektavimo ir restauravimo institutas“, užsakovas – Ministerija, projekto rengimo data – 2018 m. gruodžio mėn. Pateiktos minėto techninio projekto Pastato pirmo, antro aukštų bei pastogės patalpų planų kopijos.

2019 m. sausio 28 d. Tarnyboje gautas Pastato techninio projekto aiškinamasis raštas. Aiškinamojo rašto skyriuje „Pritaikymas žmonėms su negalia“ nurodoma, jog rekonstruojamas administracinis Pastatas pritaikomas žmonėms su fizine negalia. Patekimas į Pastatą numatytas gelžbetonio konstrukcijos pandusu su standartiniais turėklais pro plačias vienvėres duris. Pastato grindų lygių skirtumams įveikti numatytas vertikalus keltuvas su teleskopinėmis durimis. Pirmame Pastato aukšte ir pastogėje įrengiami tualetai, pritaikyti žmonėms su negalia, su ranktūriais prie unitazų ir dušais. Visos durys į darbo kabinetus, neatitinkančios reikalavimų, keičiamos į reikiamo pločio su anga, ne mažesne kaip 85 cm; numatomas ir patekimas į Pastate jau įrengtą kavinę.

Su minėtais dokumentais pateikta 2018 m. gruodžio 10 d. Pastato rekonstravimo projektinių pasiūlymų viešojo svarstymo, vykusio Vilniaus miesto savivaldybėje, protokolo kopija, iš kurios nustatyta, jog iki minėto svarstymo Lietuvos žmonių su negalia sąjungos atstovai pateikė pasiūlymus

dėl Pastato pritaikymo žmonių su negalia poreikiams. Į šią pastabą, kaip motyvuotą, atsižvelgta, sprendiniai buvo pakoreguoti iki viešo svarstymo, tai pat nutarta atsižvelgti į Lietuvos žmonių su negalia sąjungos atstovų viešo svarstymo metu pateiktą pastabą.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a

Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar Ministerija, užtikrindama jai pavestų viešojo administravimo funkcijų vykdymą, nepažeidė Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatų, pagal kurias, įgyvendindamas lygias galimybes, prekių pardavėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, nepaisydamas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, privalo visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, ir taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas.

Jungtinių Tautų bei Europos Sąjungos, taip pat nacionaliniuose teisės aktuose diskriminacija reiškia teisių sumažinimą, suvaržymą ar atėmimą tam tikrai kategorijai žmonių dėl kokių nors asmens požymių. Diskriminacija suvokiama kaip asmenų lygybės principo pažeidimas, kai asmeniui ar asmenų grupei yra sukuriamos mažiau palankios sąlygos, taikomi skirtumai, išimtys, apribojimai ar teikiamas pranašumas, lyginant su kitais asmenimis, esančiais toje pačioje ar tokioje pačioje situacijoje.

Remiantis Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalimi, tiesioginė diskriminacija – tai elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 5 dalies nuostatas, netiesioginė diskriminacija apibūdinama kaip veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent šį veikimą ar

neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Pagal Lygių galimybių įstatyme įtvirtintą diskriminacijos sąvoką, tiriant diskriminacijos fakto buvimą ar nebuvimą siekiama nustatyti, ar tam tikras elgesys, teisės norma, praktika galėtų tam tikrą asmenį dėl tam tikro asmens tapatybės požymio, t. y., aptariamam atveju – dėl negalios, priversti atsidurti mažiau palankioje padėtyje nei kitas asmuo, neturintis šio požymio.

Lygių galimybių įstatymo 4 straipsnyje įtvirtinta įrodinėjimo pareigos paskirstymo tvarka nagrinėjant lygių galimybių principo pažeidimo atvejus, t. y., teismuose ar kitose kompetentingose institucijose nagrinėjant fizinių, juridinių asmenų, kitų organizacijų ir jų padalinių skundus, pareiškimus, prašymus, pranešimus ar ieškinius dėl diskriminacijos lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, pareiškėjui nurodžius aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos buvimą, preziumuojama, kad tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, priekabiavimo ar nurodymo diskriminuoti faktas buvo. Skundžiamas asmuo turi įrodyti, kad lygių galimybių principas nebuvo pažeistas.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau – Konvencija), kurios dalyvė yra Lietuva, 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog valstybės, šios Konvencijos šalys, užtikrina, kad prieš įstatymą visi asmenys lygūs ir lygūs pagal įstatymą, taip pat turi teisę į lygiavertę įstatymo apsaugą ir teisę vienodai naudotis įstatymo teikiamomis galimybėmis be jokio diskriminavimo. Valstybės, šios Konvencijos šalys, draudžia bet kokią diskriminavimą dėl neįgalumo ir garantuoja neįgaliesiems vienodą ir veiksmingą teisinę apsaugą nuo diskriminavimo dėl bet kokios priežasties (Konvencijos 5 straipsnio 2 dalis).

Konvencijos 9 straipsnyje „Prieinamumas“ įtvirtinta pareiga valstybėms, šios Konvencijos šalims, siekti, kad neįgalieji galėtų gyventi savarankiškai ir visapusiškai dalyvauti visose gyvenimo srityse, imtis atitinkamų priemonių, užtikrinant neįgaliesiems lygiai su kitais asmenimis fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, įskaitant informacijos ir ryšių technologijų bei sistemų, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumą tiek miesto, tiek kaimo vietovėse. Šios priemonės, kurios apima prieinamumo kliūčių ir trukdžių nustatymą ir pašalinimą, *inter alia* taikomos: pastatams, keliams, transporto priemonėms ir kitokiems vidaus ir lauko objektams, įskaitant mokyklas, būstą, medicinos įstaigas ir darbo vietas; informacijos, ryšių ir kitokioms tarnyboms, įskaitant elektronines ir avarines tarnybas. Pagal 9 straipsnio 2 dalies nuostatas, valstybės, šios Konvencijos šalys, įpareigojamos imtis atitinkamų priemonių, siekiant rengti ir skleisti visuomenei prieinamų objektų ar jai teikiamų paslaugų prieinamumo būtiniausius standartus ir gaires bei kontroliuoti, kaip jie įgyvendinami;

suteikti galimybę pasinaudoti įvairių pagalbinių ir tarpininkų paslaugomis, įskaitant gidus, skaitovus ir profesionalius gestų kalbos vertėjus, kad būtų sudarytos sąlygos patekti į pastatus ir kitus visuomenei prieinamus objektus; skatinti kitokias atitinkamas pagalbos ir paramos neįgaliesiems formas, kad jiems būtų užtikrinta galimybė gauti informaciją.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių komitetas 2014 m. gegužės 22 d. Konvencijos 9 straipsnio „Prieinamumas“ Generaliniame komentare (toliau – Komentaras) nurodė, jog prieinamumas yra būtina asmenų su negalia savarankiškumo ir galimybės visavertiškai bei lygiomis teisėmis su visais asmenimis dalyvauti visuomeniniame gyvenime sąlyga. Neužtikrinus fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, įskaitant informacijos ir ryšių technologijų bei sistemų, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumo, asmenys su negalia neturėtų lygių galimybių dalyvauti bendruomenės, kurioje jie gyvena, veikloje (Komentaro 1 p.).

Konvencija nustatyta pareiga visiems, tiek privatiems, tiek viešiesiems, subjektams, nepaisant jų teisinės formos, užtikrinti prieinamumą jų nuosavybės teise valdomuose pastatuose, taip pat padaryti prieinamą transporto infrastruktūrą, transporto priemones, informaciją bei komunikacijos priemones, paslaugas. Visi paslaugų teikėjai, tiek privatūs, tiek viešieji, privalo užtikrinti paslaugų prieinamumą, jeigu tik paslauga ar prekė yra teikiama ar prieinama visuomenei. Tokios pareigos pažeidimas yra laikomas diskriminaciniu elgesiu (Komentaro 13 p.). Prieinamumas yra būtina sąlyga, asmenims su negalia užtikrinant jų pagrindines teises ir laisves, galimybę gyventi savarankiškai, dalyvauti visuomeniniame gyvenime (Komentaro 14 p.).

Konvencijos 9 straipsnyje įtvirtinta prieinamumo pareiga turi būti įgyvendinama dviem aspektais:

1) užtikrinant naujai projektuojamų, statomų ar gaminamų objektų, aplinkos, prekių, produktų bei paslaugų prieinamumą;

2) pašalinant kliūtis jau pastatytuose statiniuose, kitoje fizinėje aplinkoje, asmenims su negalia naudojančiais transportu, informacija bei komunikacijos priemonėmis, prekėmis bei paslaugomis, prieinamomis visuomenei (Komentaro 24 p.).

Lietuva Konvenciją ratifikavo 2010 metais ir įsipareigojo žmones su negalia integruoti į visuomenę sudarant palankias sąlygas užtikrinti jų orumą ir teises. Profesorius Jonas Ruškus, JTO Neįgaliųjų teisių komiteto narys, teigia, kad, ratifikavusi šią Konvenciją, Lietuva „įsipareigojo ir prisiėmė atsakomybę įgyvendinti Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatas savo šalių įstatymuose ir

praktikoje diegti lygybės ir nediskriminavimo, prieinamumo prie visuomenės išteklių, lygybės prieš įstatymą, gyvenimo savarankiškai ir įtraukties į bendruomenę principus“¹.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis asmenų lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs; žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime taip pat konstatavo, kad konstitucinis asmenų lygybės principas nepaneigia pačios galimybės skirtingai traktuoti žmones atsižvelgiant į jų statusą ar padėtį (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas).

Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo 11 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog reikalavimai dėl neįgaliesiems fiziškai tinkamos aplinkos visose gyvenimo srityse įgyvendinami atliekant teritorijų planavimą ir statinių projektavimą bei viešosios paskirties pastatų, būsto ir jo aplinkos, viešojo transporto objektų, skirtų keleiviams aptarnauti, ir jų infrastruktūros, informacinės aplinkos pritaikymą neįgaliųjų specialiesiems poreikiams. Už objektų pritaikymą neįgaliųjų specialiesiems poreikiams atsako savivaldybių institucijos ir šio straipsnio 1 dalyje nurodytų objektų savininkai bei naudotojai (Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo 11 straipsnio 3 dalis).

Konkretūs reikalavimai viešiesiems statiniams nustatyti Reglamente. Pažymėtina, jog, pagal Reglamento 1 priedo 2 punkto nuostatas, administracinės paskirties pastatai, prie kurių priskirtas ir Pastatas, yra įtraukti į žmonėms su negalia svarbių statinių sąrašą.

Pagal Reglamento 59 punktą, asmenims su negalia svarbiuose negyvenamuosiuose pastatuose turi būti užtikrinta galimybė savarankiškai į juos patekti, laisvai judėti ir naudotis visomis pagrindinėmis ir pagalbinėmis lankytojams skirtomis patalpomis. Tokiuose pastatuose asmenims su negalia turi būti pritaikytas pagrindinis įėjimas į pastatą, visos pagrindinės paskirties patalpos ir lankytojų aptarnavimui

---

¹ Jonas Ruškus: Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija keičia pasaulį. 2014; <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2014-06-16-jonas-ruskus-jungtiniu-tautu-neigaliuju-teisiu-konvencija-keicia-pasauli/118862>.

skirtos patalpos, taip pat patekimui į šias patalpas skirti praėjimai, koridoriai, holai ir pan. Pagrindinis įėjimas į pastatą ir prieigos prie jo turi būti įrengtos taip, kad asmenims su negalia nebūtų kliūčių savarankiškai patekti į pastato vidų. Jei prie pagrindinio įėjimo yra laiptai, greta jų turi būti įrengtas Reglamente nustatytų dydžių pandusas (Reglamento 64 punktas).

Pažymėtina, jog Ministerija, būdama Pastato naudotoja bei atlikdama Pastato rekonstrukcijos darbus, turėjo pareigą užtikrinti, kad Pastatas būtų pritaikytas asmenims su negalia. Atkreiptinas dėmesys, jog administracinės paskirties Pastato pritaikomumas būtinas ir aktualus ne tik Pastate apsilankantiems interesantams, bet ir Ministerijos darbuotojams, turintiems fizinę negalią.

Atkreiptinas dėmesys, jog, nesant tinkamai pritaikyto patekimo į Pastatą, pritaikytų Pastato vidaus erdvių, koridorių, liftų, tualetų, asmenims su judėjimo negalia būtų visiškai apribotos galimybės naudotis viešojo administravimo paslaugomis, taip pat būti Ministerijos darbuotojais bei turėti darbo vietą Pastate. Akcentuotina, jog tinkamai pritaikyti pastatus pareigos nevykdymas, tokiu būdu apribojant asmenų su negalia teises visavertiškai dalyvauti visuomeniniame gyvenime, naudotis viešai prieinamomis paslaugomis, yra asmenų su negalia teisių ribojimas bei patenka į netiesioginės diskriminacijos apibrėžtį, įtvirtintą Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje.

Pažymėtina, jog 2019 m. sausio 31 d. Lietuvos žmonių su negalia sąjungos atstovė telefonu patvirtino, jog šiuo metu visi Pastato rekonstrukcijos projekto sprendiniai yra pakeisti, atsižvelgus į Lietuvos žmonių su negalia sąjungos atstovų pateiktus pasiūlymus. Pagal esamą Pastato rekonstrukcijos projektą, Pastatas bus visiškai pritaikytas asmenims su judėjimo negalia. Šią informaciją patvirtina iš Ministerijos gautos Pastato rekonstrukcijos techninio projekto brėžinių, aiškinamojo rašto kopijos.

Lygių galimybių įstatymo 29 straipsnio 3 dalies 4 punkte nustatyta, jog, kai lygias galimybes pažeidžiantys veiksmai (neveikimas) nutraukiami, skundo tyrimas nutraukiamas. Atsižvelgiant į tai, jog nurodyti lygias galimybes pažeidžiantys veiksmai yra nutraukti (Pastato rekonstrukcijos projekte numatyta Pastatą pritaikyti asmenims su judėjimo negalia), tyrimas dėl diskriminacijos negalios pagrindu nutrauktinas.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 17 straipsniu, 29 straipsnio 3 dalies 4 punktu,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Tyrimą dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu paslaugų teikimo srityje nutraukti, kadangi lygias galimybes pažeidžiantys veiksmai (neveikimas) nutraukti.

3. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministrą.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Lygių galimybių kontrolierė

Agneta Skardžiuvienė